

Ieputiniet mani baltā sniegā.

ATIS ROZENTĀLS

Diena

27. oktobris, 2025

Apsnigusī proza

Nacionālā teātra Aktieru zālē valda klusinātas emocijas un daudz mākslīgā sniega, kurā scenogrāfe un kostīmu māksliniece Marija Ulmane "ieputinājusi" režisores Ināras Sluckas atlasīto sešu Janas Egles darbu iestudējumu *Egles stāsti*. Arī šajā gadījumā var rasties jautājums, kāpēc tieši šie seši, no kuriem pēdējais nav publicēts; pati autore izrādes programmiņā pauž, ka ir izraudzīti "nepavisam ne gaišākie" stāsti. Tie ir no krājumiem *Svešie jeb Miļeņkij ti moi* (2018), *Dzimšanas diena* (2020) un *Latvju pacients* (2023). Iespējams, faktori ir vismaz divi: zināma tematiska saskaņa, sevišķi pirmajos piecos stāstos, un personāžu loks, ko var nospēlēt ar konkrētu aktieru sastāvu.

Ināra Slucka iespēju robežās ir respektējusi stāstu struktūru un atstājusi daļu aprakstoša prozas teksta, ļaujot skanēt Janas Egles kā prozaikā valodai un tad pakāpeniski koncentrējoties uz dialogiem. Šādai pieejai ir savi plusi un savi riski. Stāsta forma dod zināmu distanci un tiesības uz lielāku nosacītību, uzreiz signalizējot skatītājam, ka tas ir notikuma atstāsts, nevis mēģinājums notikumus iedzīvināt šķietami ticami, lai skatītājs to uztvertu kā realitāti. Tas brīžiem atvieglo režisores darbu, nemēģinot ilustrēt notikuma vietas, taču vienlaikus stāsta rāmis ierobežo, tas pieļauj tikai konkrētas epizodes, pārlecot uz nākamo notikumu.

Aktieru zāles spēles laukuma nosacītais sadalījums priekšplānā un otrajā plānā, starp kuriem ir caurspīdīgs aizkars, palīdz nodalīt tagadni no pagātnes un realitāti no atmiņu, sapņu un iedomu tēliem. Vizualitātes iespējas paplašina Kaspara Anīņa video, kas ļauj brīžiem visu neskaidrot tekstā. Savukārt Edgara Mākena muzikālais noformējums interesantā kārtā neatdala stāstus, bet tos savieno, respektīvi, līdz ar nākamo stāstu, par ko pavēsta titri, nesākas jauns muzikālais motīvs, bet turpinās iepriekšējais. Izrādes noslēgumā Agneses Budovskas izpildītā dziesma it kā cenšas iedot kopsaucēju iestudējumā valdošajai noskaņai, taču izrādes mēģinājumā tapušais video novirza uztveres fokusu no stāstu satura uz to inscenēšanas procesu, kurā aktieri ir viņi paši.

Janas Egles varoņi lielākoties nāk no ikdienišķas vides, viņus nomāc gan diezgan piezemētas problēmas savstarpējo attiecību līmenī, kurā visai bieži ieskanas arī alkoholisma problemātika, gan eksistenciālas pārdomas, cilvēkiem slimības dēļ pietuvojoties nāves robežai un izvērtējot savas līdzšinējās dzīves notikumus. Notikumu atstāsta forma aiztaupa skatītājiem fizioloģiskas detaļas, bet koncentrējas uz emocijām, piemēram, stāstā par jaunu sievieti, kurai ir aizdomas par taisnās zarnas vēzi. Aktrise Jana Ļisova ne mirkli nepadara stāstu banālu, bet drīzāk pašironiski atklāj, ko ne tikai emocionāli, bet arī tīri praktiski nozīmē kolonoskopijas izmeklējums un rezultātu gaidīšana ar smagu sirdi.

Stāstos iezīmēti dažādi faktori, kas ietekmē cilvēku attiecības, – lielākoties tā ir pagātne, kura velkas līdzī un kuras ietekmē stāstu varoņi ir tādi, kādi tie ir. Un tad ir jautājums gan par piedošanu un izlīdzinājuma iespēju, gan par to, vai nākotne vispār ir iespējama.

Izvērstākais stāsts par krievu sievieti Aļevtinu jeb Aļku no krājuma *Svešie jeb Miļeņkij ti moi* dod iespēju varoni dažādos dzīves posmos nospēlēt visām trim izrādē iesaistītajām aktrisēm Janai Ļisovai, Daigai Kažociņai un Lāsmai Kugrēnai, savukārt abiem vīriešiem – Jurim Hiršam un Ivaram Kļavinskim – uzdots atveidot vairākus tipāžus, kas nepieciešami sižeta attīstībai. Tieši šajā apjomīgākajā izrādes daļā rodas sajūta, ka varbūt stāsta formu vajadzēja attīrīt maksimāli un pasniegt bez kostīmiem un darbības imitācijas, kas brīžiem kļūst samocīta, tomēr tad izrāde pavisam iegūtu radiolasījuma estētiku, uz ko jau pašreizējā variantā norāda kritiķe Henrieta Verhoustinska portālā *Kroders.lv*. Nedaudz samocīti, jo politkorektā latviešu tulkojumā, skan arī krievu dziesma, kas vijas cauri stāstam par Aļevtinu likteni. Ir skaidrs, ka atrastos skatītāji, kas dziesmas netulkošanu teātrim nepiedotu.

Taču Ināra Slucka nenoslēdz izrādi ar šo izvērsto sievietes likteņa atveidojumu. Viņa sniedz iespēju Ivaram Kļavinskim nospēlēt solonumuru stāstā par Niklāvu un viņa savādo māju. Aktieris nomaina izrādes emocionālo noskaņu uz salīdzinoši groteskāku toņkārtu, vienlaikus paliekot tajā cilvēciskuma atmosfērā, kas iestudējumā ir dominējoša. Lēmums beigt izrādi tieši ar šo stāstu un atšķirīgu vēstījuma manieri ir interesants tāpēc, ka nav iepriekš paredzams.

Ināras Sluckas un Janas Egles satikšanās ir cienpilna, lai arī visus prozas darba iedzīvināšanas izaicinājumus radošā komanda nepārvar. Tā ir dzīva, jūtīga saruna par svarīgo, kam ikdienā reizēm pietrūkst laika.